Vajda Mihály: Munkásháztartások Magyarországon és külföldön.

– Befejező közlemény. –

Szomorú világot vet a mi viszonyainkra a lakbér statisztika is. Bár itt még nehezebb a szabatos összehasonlítás a viszonyok nagyfokú komplikáltsága miatt (különböző építkezési módok, a szobák különböző nagysága, utcára vagy udvarra nyíló ablakok stb.), de az arányok nagyjából mégis csak megállapíthatók. Mindenesetre tekintetbe kell vennünk azonban, hogy az amerikai adatok a pestieknél későbbi keletűek és hogy a külföldi adatoknál csak a fűthető helyiségek szerepelnek, nálunk az előszobák is.

Évi lakbér koronákban

Lakás	Berlin Északon	Berlin Nyugaton	London Középső zóna	London Külső zóna
Két helyiséges	275—355	275—375	375	—
Három „	395—520	435—560	465	400
Négy „	—	—	555	480
Öt „	—	—	685	590
Hat „	—	—	—	—

Évi lakbér koronákban

Lakás	Paris	New-Yok	Chicago	Bpest
Két helyiséges	192—384	—	—	255 (?)
Három „	285—460	560—840	355—475	416
Négy „	385—475	780—990	420—690	580
Öt „	—	960—1300	690—950	794
Hat „	—	—	950—1300	1063

Látnivaló tehát, hogy a nagy nyugati világvárosok közül csak a miénknél öt-hatszor többet kereső newyorki munkásság fizet valamivel nagyobb lakbért, mint a „mienk, de már például a másik nagy amerikai világváros munkássága nem.

Az eddig elmondottakból kétséget kizárólag megállapítható, hogy a nyugati munkásság még *a mi legjobban fizetett munkásainknál is sokkal* többet keres és olcsóbban él meg. Még a magas munkabérek hazájában, Amerikában sem tekinthetők nagyjából drágábbaknak az élelmiszerek és nagyobbaknak a lakbérek. Mindazonáltal a relative legmagasabb életstandarddal biró amerikai munkás helyzete még így sem mondható kielégítőnek. A kérdéssel foglalkozó amerikai irók kiszámították, hogy az emberhez méltó megélhetéshez szükséges jövedelem legminimálisabb nagysága évi 600 dollár, sőt Newyorkban például dr. Chapin Róbert szerint még ennél jóval nagyobb összeg sem elegendő. Már pedig Már pedig Streightoff szerint az Egyesült Államokban legalább is öt millió oly ipari munkás él, aki kevesebbet keres 600 dollárnál, New-Yorkban a 900 dollárnál kevesebbet keresők sem táplálkozhatnak kellőképen.

Evvel elérkeztünk következtetésünkben az utolsó láncszemhez. Ha az amerikai munkások nagy része nagyjából véve semmiesetre sem rosszabb árviszonyok mellett nem tud tisztességesen megélni a négy-ötször nagyobb munkabéréből, akkor ebből önként kell következnie a mi dolgozó osztályaink nagy nyomorának és nélkülözésének. Külső, ruházkodás, viselkedés és tisztaság tekintetében szembetűnők és számszerű bizonyításra nem szorulnak a nyugati és a magyarországi népesség közt mutatkozó különbségek. – A kielégítő táplálkozás, különösen pedig a húsfogyasztás, a mi munkabér és árviszonyaink mellett a lakosság nagy részére nézve meg nem engedhető luxus. E tény statisztikai részletezése nem ütköznék nehézségekbe, főképen, ha megfelelő munkásbudget statisztikai adatokkal rendelkeznénk. A mi állapotaink tarthatatlansága azonban legmegdöbbentőbben a lakásviszonyok terén mutatkozik. A minőségi probléma itt sokkal közelebb esik a mennyiségihez. A kevesebb jövedelem egy bizonyos fokig nem fog a jóllakás kisebb mérvével járni, hanem csak a minőség változásával és legföljebb az elfogyasztott fehérje, szénhidrát és zsír arányainak az eltolódásával. Az olcsóbb lakás azonban kisebb is, sötétebb is, nem is nyílik az utcára, kellemetlenebb környezethez kényszeríti az embert és a nyomort a látogatók és szomszédok előtt is feltárja. A lakásstandardját a munkás rendszerint csak a végső esetben szokta leszállítani. De a budapesti lakosság – úgy látszik – elérte már a végső határt. A budapesti lakásnyomort Pikier I. Gyula a következő két mondatban fo^alta össze: „A népesség % része, 75.8%-a (610.000 ember) egy- és kétszobás lakásokban lakik. Fa tekintetbe vesszük, hosr az egyszobás lakásoknak 71.9 és kétszobásoknak 50 3%-a udvari, hogy továbbá e lakásoknak 402.000, illetve 207.000 lakója közül 90 8. illetve a kétszobás lakások lakói közül 71% lakik három- és többedmagával, sőt 62%. illetve 18%-a öt- és többedmagával, egy-egy ilyen többnyire udvari kis szobában és pedig az egyszobás lakásokban 164 000 és a kétszobás lakájokban 86.000, összesen 250 000 ember albérlős lakásban, tehát idegenekkel együtt. akkor joggal mondhatjuk, hogy a város társadalmának háromnegyed része téliesen vagyontalan és szegény.” Ismeretes a lakásviszonyoknak a gazdasági és egészségei viszonyokra és az erkölcsi életre gyakorolt nagy befolyása. A bodenreformerek vezére nem túloz, amidőn kijelenti, hogy a lakáskérdésnek az egész népélet szempontjából való jelentőségét nem lehet elég magasra becsüljünk Égetően szükségesek volnának nagyszabású közlekedésügyi reformok és oly gyökeres intézkedések, aminők a newvorki 1901-iki új Tenementhouse-Act alapján ott foganatosíttattak.

A mi szomorú viszonyaink hatása leemélvrehatóbban és legközvetlenebbül az egészségi viszonyok tekintetében mutatkozik. A kis munkabér és a nasry drágaság lehetetlenné teszi az egészséges lakást és az észszerű táplálkozást, ezek hiánya pedig lassankint megőrli a szervezet ellenálló kénességét. Ez adja meg a kulcsot annak a nagy különbségnek a megmagyarázásához, amelyet azt itt következő és legújabb adatok alapján készült kis tabella Budapest és több egymástól távol fekvő német nagyváros közt feltüntet.

100000 ember közül meghalt az itt megnevezett betegségekben:

Városok	Év	Hagy máz	Skarlát	Tüdővész
Berlin	1910	3.6	19.0	176.9
Wien	1911	2.3	10.7	260.6
München	1910	1.7	5.3	204.8
Zürich	1910	4.9	3.8	154.5
Budapest	1910	20.4	42.0	319.2(0

Az értekezésemben ismertett jelenségek szoros összefüggésben álló láncolatának főokai közül kiemelhetjük, mint olyanokat, amelyeknek megváltoztatása tőlünk függ az osztályprivilegiumokat, a kíméletlen mo-

nopol- és osztályuralmat, amely kikényszeríti a magas föld- és telekjáradékot a lakosság széles rétegeinek a kárára, az e cél szolgálatában álló adó- és vámpolitikát, törvényhozási és közigazgatási apparátust, a gazdasági és szellemi kultúra elmaradottságát és mint végső kiinduló pont, a nagy tömegek kirekesztését az „alkotmány” sáncaiból.